

Σάββας Μιχαήλ Συνέδρια στη Μόσχα

Η εικόνα που χειροτεχνούν οι κρατούντες στη Ρωσία για την κατάσταση στη χώρα τους τελευταίους μήνες είναι εκείνη της «εξομάλυνσης», της «πολιτικής και οικονομικής σταθεροποίησης». Μια ματιά στα οικονομικά στατιστικά στοιχεία ή στον παρατεινόμενο πόλεμο τριβής στην Τσετσενία μπορεί να δείξει πόσο πλαστή είναι η εικόνα που κατασκευάζει η κυβερνητική προπαγάνδα.

Η παλιά Σοβιετική Ένωση συνεχίζει την τραγική της κατολίσθηση στην άβυσσο. Το παρατεινόμενο και εντεινόμενο χάος προκαλεί ανακατατάξεις μέσα στα διάφορα κοινωνικά στρώματα και έντονες ζυμώσεις μέσα στο χώρο της διάνοησης, που έχει πληγεί βαρύντατα, ίσως όσο κανείς άλλος, από την οικονομική «θεραπεία σοκ» που επέβαλλε το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο με τους ντόπιους γκαουλάιτέρ του.

Τούτο εκδηλώθηκε και με μια σειρά Συνεδρίων που οργανώθηκαν στα μέσα του Ιουνίου 1995 στη Μόσχα: το *Διεθνές Συνέδριο για τη Μεταβατική Οικονομία* (13 και 14 Ιουνίου, Οικονομική Σχολή του Κρατικού Πανεπιστημίου Λομονόσοφ της Μόσχας), το *Συνέδριο της Ένωσης Ρώσων Επιστημόνων Σοσιαλιστικού Προσανατολισμού - ΡΟΥΣΟ* (από τα αρχικά στα ρωσικά, 17 και 18 Ιουνίου) και το *Διεθνές Συνέδριο «Ο κόσμος 50 χρόνια μετά το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο και στο κατώφλι του 21ου αιώνα: Προοπτικές της Αριστεράς»*, που οργανώθηκε στις 16, 17 και 18 Ιουνίου από τη Διεθνή Ένωση Επιστημόνων για τη Δημοκρατία και το Σοσιαλισμό στη Σχολή Δημοσιογραφίας

του Κρατικού Πανεπιστημίου Λομονόσοφ της Μόσχας.

Μεταβατική οικονομία ονομάζουν οι Ρώσοι και άλλοι ανατολικοευρωπαίοι οικονομολόγοι το σύνολο των διάφορων οικονομικών μετασχηματισμών που συντελούνται ή έστω επιχειρούνται στον παλιό σοβιετικό χώρο και τις πρώην χώρες της ΚΟΜΕΚΟΝ μετά τις καταρρεύσεις των καθεστώτων του λεγόμενου «υπαρκτού σοσιαλισμού» το 1989-1991. Οι κοινωνικές συνέπειες των «μεταρρυθμίσεων», οι δυσκολίες ή και οι αποτυχίες τους, οι αντιφάσεις και οι κανονικότητες που αναδύονται μαζί με τα πρωτόφαντα φαινόμενα μιας πρωτόφαντης μετάβασης αποτελούν - πάντα σύμφωνα με πολλούς Ρώσους οικονομολόγους - το αντικείμενο ενός νέου γνωστικού κλάδου, που διεκδικεί μάλιστα το κύρος αυτόνομης «ειδικής επιστήμης».

Στο Διεθνές Συνέδριο για τη Μεταβατική Οικονομία συμμετείχαν πολλοί επιστήμονες από την παλιά Σοβιετική Ένωση αλλά και μια ομάδα οικονομολόγων από τις ΗΠΑ και διάφοροι μεμονωμένοι διανοούμενοι από την Ιταλία, τη Βρετανία, τη Γερμανία, την Ελλάδα κ.ά.

Το Συνέδριο άνοιξε ο γνωστός από την παλιά σοβιετική περίοδο ακαδημαϊκός Λεονίντ Αμπάλκιν. Ένα ευρύ φάσμα αντιλήψεων αντιπροσωπεύονταν: από το χώρο της «Δημοκρατικής Αντιπολίτευσης» κατά του Γιέλτσιν έως το χώρο της κομμουνιστικής αναφοράς, κι από μετριοπαθείς φιλελεύθερους και κείνσιανούς έως τους οπαδούς της κεντρικά σχεδιασμένης οικονομίας. Απ' όλες τις πλευ-

ρές πανθομολογήθηκε και τεκμηριώθηκε η καταστροφική πορεία της ρωσικής οικονομίας μετά την έναρξη της «θεραπείας σοκ» και της «μετάβασης στην ελεύθερη αγορά» τον Ιανουάριο του 1992: η πτώση της παραγωγής είναι μεγαλύτερη κι από εκείνη που σημειώθηκε στη διάρκεια του τελευταίου πολέμου με τις ορδές του Χίτλερ, μεγαλύτερη κι από τη Great Depression στις ΗΠΑ τη δεκαετία του '30, με το ένα τρίτο του πληθυσμού να υποσιτίζεται και το 80% να είναι στο όριο της φτώχειας και κάτω.

Τα συμπεράσματα του Συνεδρίου διατυπώθηκαν σ' ένα κείμενο 20 σημείων, που παρουσιάστηκε παρουσία του Τύπου και της Τηλεόρασης στον πρόεδρο της Επιτροπής Οικονομικής Πολιτικής στην κρατική Δούμα (Κάτω Βουλή) Σεργκεί Γκλάζιεφ.

Ο Γκλάζιεφ ήταν πρώην υπουργός της κυβέρνησης Γκαϊντάρ. Διαφώνησε και από νεοφιλελεύθερος έγινε νεοκείνσιανός και στέλεχος της φιλοκαπιταλιστικής «Δημοκρατικής Αντιπολίτευσης». Στην παραπάνω συνάντηση με τους επικεφαλής του Συνεδρίου, ο Γκλάζιεφ είτε απευθυνόμενος προς τα ΜΜΕ: «Αν δεν παρθούν έκτακτα μέτρα για ν' αντιμετωπιστεί η οικονομική κάμψη μέσω μιας πολύπλοκης προσέγγισης....., τότε προφανώς θα είναι αναπόφευκτη η παραπέρα αύξηση όλων αυτών των αρνητικών τάσεων» (*The Moscow Tribune*, 17 Ιουνίου 1995). Τώρα ποια είναι η περιήγος ο λόγος «πολύπλοκη προσέγγιση», ένας θεός ξέρει. Το σίγουρο είναι ότι πρόκειται για κάποιο συζητήσιμο κράμα μέτρων «μικτής οικονομίας», κρατικών παρεμβάσεων και μέτρων «τόνωσης» μιας «υγιούς αγοράς».

Από την πλευρά των παλιών σοβιετικών οικονομολόγων, που όλοι τους σχεδόν πήραν το λόγο στο Συνέδριο, χαρακτηριστικό ήταν το εξής: Η συντριπτική πλειοψηφία δεχόταν ότι ήταν καταστροφική και τελικά αποτυχημένη η στροφή

στην «ελεύθερη αγορά». Την ίδια στιγμή, η ίδια συντριπτική πλειοψηφία δέχεται ως μονόδρομο χωρίς εναλλακτική λύση τη «μετάβαση στην αγορά»· μόνο που επιθυμούν να είναι μια «ρυθμιζόμενη αγορά», σύμφωνα με τον περιβόητο όρο που κυριάρχησε τα τελευταία χρόνια της αλήστου μνήμης περεστρόικα του Γκορμπατσόφ.

Ήταν χαρακτηριστικά τα υβρίδια που θάλλουν σε τέτοιες συνθήκες: «κλασικοί» εκπρόσωποι της παλιάς σοβιετικής οικονομικής inteligenτίας άνοιγαν διαρκώς τα γνωστά εγχειρίδια της παλιάς εποχής και ανέφεραν διαρκώς τοιτάτα του παλιού σοβιετικού «ορθόδοξου» οικονομολόγου Τσαγκόλοφ για να υπερασπιστούν την ανάγκη της ... «ρυθμιζόμενης αγοράς» και μιας καπιταλιστικής παλινόρθωσης με ανθρώπινο πρόσωπο...

Υπάρχει βέβαια ανάμεσα στους σοβιετικούς οικονομολόγους μια μειοψηφία που υποστηρίζει την επιστροφή στον κεντρικό σχεδιασμό - χωρίς να κατανοεί πώς θα μπορούσε να ξεπεράσει τα προβλήματα που οδήγησαν στην κατάρρευση. Η πιο ενδιαφέρουσα ομάδα είναι εκείνη που διερευνά τις σχέσεις διαλεκτικής και οικονομίας κι αναζητά μια αναγέννηση της σοσιαλιστικής πορείας με νέους όρους.

Η Ένωση ΡΟΥΣΟ περιλαμβάνει επιστήμονες και διανοούμενους που στην πλειοψηφία τους είναι προσκολλημένοι δογματικά στο παρελθόν ή και υπεραμύνονται ανοικτά του Στάλιν και του σταλινισμού. Στην πλειοψηφία τους επίσης υποστηρίζουν το Κομμουνιστικό Κόμμα Ρωσικής Ομοσπονδίας (ΚΠΡΦ) του Γκενάντι Ζιουγκάνοφ.

Η συνάντησή τους του Ιουνίου είχε αποκλειστικά ένα πολιτικό θέμα για συζήτηση: τη στάση της inteligenτίας εν όψει των εκλογών για τη Δούμα το Δεκέμβριο του 1995 και για νέο Πρόεδρο της

χώρας τον Ιούνιο του 1996. Όπως αναμένονταν η πλειοψηφία υποστήριξε το ΚΠΡΦ και την προεδρική υποψηφιότητα του Ζιουγκάνοφ.

Φυσικά, δεν έλλειψαν οι διαφωνίες, τα εντράπελα και η φασαρία. Έτσι, π.χ., ο Μπαρίς Κουρασβίλι, διδάκτωρ Νομικών Επιστημών, μίλησε για αναπτυσσόμενη επαναστατική κατάσταση στη Ρωσία, κατήγγειλε την πλειοψηφία της ομηγύρεως για δεξιό οπορτουνισμό κι αποχώρησε. (Αξίζει να σημειωθεί ότι ο Μπ. Π. Κουρασβίλι έχει τελειώσει το Τμήμα Νομικών Σπουδών της ΚΑ-ΓΚΕ-ΜΠΕ και είναι, ανάμεσα στ' άλλα, συγγραφέας του βιβλίου *Πού πάει η Ρωσία*; όπου κριτικάρει το Στάλιν και το σταλινισμό εφ' όλης της ύλης...)

Διακόσιοι-τριακόσιοι επιστήμονες παρακολούθησαν τη Συνδιάσκεψη του ΡΟΥΣΟ. Ένας ίδιος περίπου αριθμός παρευρέθηκε και στο Διεθνές Συνέδριο της Διεθνούς Ένωσης Επιστημόνων για τη Δημοκρατία και το Σοσιαλισμό. Συχνά επρόκειτο για τα ίδια άτομα ανάμεσα και στα δύο Συνέδρια, καθώς ο χώρος της αριστερής intelιγκέντσιας της Ρωσίας δεν είναι εντελώς διαμερισματοποιημένος. Τα εσωτερικά του διαχωριστικά τοιχώματα είναι «πορώδη» και παρατηρείται μια διαρκής διαπίδυση από το ένα σημείο στο άλλο του ίδιου χώρου!

Το Συνέδριο για τον «Κόσμο 50 χρόνια μετά το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο» είχε ομιλητές απ' όλες σχεδόν τις πρώην Σοβιετικές Δημοκρατίες, την Κίνα, το Βιετνάμ, τις ΗΠΑ, τη Βρετανία, την Ιταλία, τη Γαλλία, την Ολλανδία, την Ελλάδα κ.λπ. Ψυχή της διοργάνωσής του - όπως κι εκείνου για τη Μεταβατική Οικονομία - ήταν ο Αλεξάντερ Β. Μπουζγκάλιν, καθηγητής της Οικονομικής Σχολής του Πανεπιστημίου της Μόσχας, ηγετικό στέλεχος του Κόμματος Εργασίας και παλιότερα της ΚΕ του ΚΚΣΕ. Ο Μπουζγκάλιν εί-

ναι αρκετά γνωστός από τα βιβλία του και τις διαλέξεις του στο εξωτερικό (αλλά και στην Ελλάδα, όπου έχει έρθει και μιλήσει δημόσια τέσσερις πέντε φορές). Παρευρέθηκαν γνωστές πολιτικές και πνευματικές προσωπικότητες απ' όλο το φάσμα της ρωσικής Αριστεράς, όπως ο ιστορικός Ρόι Μεντβέντεφ, ο συντάκτης της *Πράβντα* και στέλεχος της ΚΠΡΦ Μπαρίς Σλάβιν, ο ηγέτης της Ένωσης Κομμουνιστών Αλεξέι Πριγκάριν, ο βουλευτής του Κόμματος Εργασίας Ολέγκ Σμόλιν, ο Βλαντιμίρ Κίζιμα, αντιπρόεδρος του Σοσιαλιστικού Κόμματος Ουκρανίας, ο Σεργκέι Νόβικοφ του Ρωσικού Κόμματος Κομμουνιστών κ.ά. Το φάσμα ήταν αρκετά ευρύ, ώστε να περιλαμβάνει και τις τροτσικιστικές ομάδες και τους αναρχοκομμουνιστές της ΚΑΣ-ΚΕΡ.

Πέρα από δύο ολομέλειες του Συνεδρίου, όπου συζητήθηκαν οι τάσεις εξέλιξης στο σύγχρονο κόσμο και η κρίση της σοσιαλιστικής θεωρίας και πράξης, υπήρξαν ιδιαίτερες ομάδες συζήτησης (workshops) που ασχολήθηκαν με τα εξής θέματα, σε ειδικά σεμινάρια...

α. Αγνοημένοι Μαρξιστές του 20ού αιώνα: Α. Γκράμσι, Α. Μπογκνάνοφ, Ζ.Π. Σαρτρ, Λ. Αλτουσέρ, Μ. Λίφοιτς, Ε. Ιλιένκοφ.

β. Δικτατορία και Δημοκρατία στο κατώφλι του 21ου αιώνα.

γ. Νέος Σοσιαλισμός: Ουτοπία ή Πραγματικότητα;

δ. Εργασία και Διαχείριση

ε Ρωσική οικονομία: Εναλλακτικές προτάσεις

στ. Γραφειοκρατισμός και Μαρξισμός

ζ. Η επικαιρότητα της διαλεκτικής μεθόδου

η. Κρίση του Κρατικού Σοσιαλισμού και η εναλλακτική λύση της Αυτοδιαχείρισης

θ. Εργατικό κίνημα και Κομμουνισμός

ι. Η Ρωσική Ένωση Εργατικών Κολλεκτίβων και κοινωνικοοικονομική ζωή.

Η ποιότητα των συνεισφορών ήταν άνιση. Γενικά, αντανάκλασθηκε κι εδώ η άξυνση των κοινωνικών αντιφάσεων: από τη μια η ιδεολογική σύγχυση έφθανε σε σημεία αποδιοργάνωσης κάθε σκέψης, σε ακραίες περιπτώσεις: από την άλλη υπήρχε μια οξυμένη ευαισθησία κι αναζήτηση μιας ανανεωμένης σοσιαλιστικής διεξόδου με οδηγό το μαρξισμό.

Διάφορα παράγωγα της σύγχρονης δυτικής σκέψης ή και ιδεολογήματα, όπως τα περί μεταβιομηχανικής κοινωνίας, μεταμοντερνισμού κ.λπ., έρχονται

με καθυστέρηση και στη Ρωσία. Από την άλλη, ντόπιες θεωρητικές επεξεργασίες πάνω στην υλιστική διαλεκτική, όπως εκείνες του Ιλιένκοφ, του Λίφσιτς, του Βαζιούλιν κ.ά. παραμένουν ζωντανές και σε συζήτηση.

Η ώσμωση ανάμεσα σε διαφορετικές τάσεις επιταχύνεται. Μ' όλες τις τεράστιες δυσκολίες που έφερε η κατάρρευση και η συνεχιζόμενη αντεπαναστατική παλινορθωτική διαδικασία, τα αδιέξοδα της τελευταίας πυροδοτούν νέες συζητήσεις και αναζητήσεις. Δύσκολα και βασανιστικά ο μαρξισμός επανακάμπτει.